

دوفصلنامه تاریخ علوم و فناوری دوره اسلامی
سال نهم، شماره دوم، پاییز و زمستان ۱۳۹۹
شماره پیاپی: ۱۸

صاحب امتیاز: مؤسسه پژوهشی میراث مکتوب
مدیر مسئول: اکبر ایرانی
سر دبیر: محمد باقری
مدیر داخلی: زینب کریمیان
ویراستار: پویان رضوانی
اجرای جلد: محمود خانی

مدیر فنی و امور چاپ: حسین شاملوفرد

همکاران علمی

حسن امینی * حمید بهلول * پویان رضوانی * فاطمه سوادی * حنیف قلندری * یونس کرامتی * امیرمحمد گمینی
شمامه محمدی فر * راضیه سادات موسوی * یونس مهدوی * سجاد نیکفهم خوبروان

مشاوران علمی

پرویز اذکائی * یوسف ثبوتی * توفیق حیدرزاده
محمدابراهیم ذاکر * حسن طارمی * حمیدرضا گیاهی یزدی
مهدی محقق * حسین معصومی همدانی * محمدجواد ناطق * سیدحسین نصر
علی بابایف (جمهوری آذربایجان) * جان لنارت برگرن (کانادا) * گلن وان بروملن (کانادا) * احمد جبار (فرانسه)
سرگی دمیدوف (روسیه) * رشدی راشد (فرانسه) * جمیل رجب (کانادا) * سری رامولا سارما (آلمان)
ژاک سزبانو (سوئیس) * جورج صلیبا (امریکا) * حکیم سید ظل الرحمان (هند) * رادا چاران گوپتا (هند)
مصطفی موالدی (سوریه) * یان پیتر هوشندایک (هلند) * میچیو یانو (ژاپن)

تصویر پشت جلد: نقش کاشیکاری در آرامگاه سیده نفیسه در قاهره (بنگرید به مقاله نقوش هندسی هنر اسلامی در
همین شماره میراث علمی)

نشانی مجله: تهران، خیابان انقلاب اسلامی، بین خیابان دانشگاه و ابوریحان، ساختمان فروردین، شماره ۱۱۸۲، طبقه چهارم، شماره ۱۶
کد پستی: ۹۳۵۱۹-۱۳۱۵۶ تلفن: ۶۶۴۹۰۶۱۲ دوزنگار: ۶۶۴۰۶۲۵۸

www.mirasmaktoob.ir
miraselmi@mirasmaktoob.ir / miraselmi90@gmail.com

بها: ۶۰۰۰۰۰ تومان

فهرست

۱ | سرسخن

مقاله

- ۳ نقوش هندسی هنر اسلامی
اریک بروگ، ترجمه نرگس عصارزادگان
- ۱۳ دیوفانتوس، کرجی و معادلات درجه دوم
جفری ا. اوکس، ترجمه محمدمهدی کاوه‌پزیدی
- ۴۲ ساعت‌های آفتابی در تونس و دیگر کشورهای قلمرو تمدن اسلامی
فتحی جری، ترجمه مهسا راقب
- ۵۴ نکاتی پیرامون تصحیح نسخه‌های خطی نجوم دوره اسلامی
احمد دلال، ترجمه پویان رضوانی
- ۶۵ دو متن کهن فارسی درباره زمان‌سنجی با سایه و تعیین اوقات نماز
پویان رضوانی، ترجمه نسرین حکمی
- ۸۳ زیج خوارزمی
بنو وان دالن، ترجمه محمد باقری
- ۹۸ پژوهشکده تاریخ علم دانشگاه تهران
حنیف قلندری

معرفی کتاب

- ۱۲۷ *بازنامه ناصری*
شمامه محمدی‌فر

نسخه‌های خطی

- ۱۳۱ نسخه تازه یاب *شمس‌الحساب الفخری*
و انتقال از *المهرشد فی الحساب*
علی صفری آق‌قلعه

یادنامه‌ها

- ۱۳۸ والتر هینتس: بنیان‌گذار ایران‌شناسی نوین در آلمان
انوشه هادزاد
- ۱۵۵ بانوی خورشید
نفیسه نعیمی‌پور
- ۱۵۸ درگذشت ریچارد لورچ تاریخ‌نگار دوره اسلامی
بنو وان دالن، منسو فولکرکس و محمد باقری

رسائل

- ۱۶۱ رساله حساب آتانیای شیرازی
سهاک کوکیان، ترجمه حسن امینی
- ۱۷۲ دو رساله کهن درباره قطب‌ها
پترا گ. اشمیدل، ترجمه نرگس عصارزادگان

پژوهشکده تاریخ علم دانشگاه تهران

حنیف قلندری^۱

مطالعه تاریخ علم در ایران سابقه‌ای طولانی دارد و پژوهشگرانی از دهه‌های نخستین سده گذشته (سده چهاردهم هجری) برای حفظ میراث مکتوب ایرانیان دست به کار انتشار و تحقیق در باره آثار علمی دانشمندان ایرانی-اسلامی شدند. نام‌آورانی چون حسن تقی‌زاده، جلال‌الدین همایی، غلامحسین مصاحب، ابوالقاسم قربانی، پرویز شهریاری، غلامحسین صدری افشار، اکبر داناسرشت، هوشنگ اعلم و نظایر ایشان از پیشگامان این حوزه هستند. در سال‌های دهه ۵۰ این فعالیت در برخی دانشگاه‌ها نیز دنبال می‌شد و صورتی نزدیک‌تر به پژوهش‌های دانشگاهی به خود گرفت و برخی استادان حوزه فلسفه اسلامی، بیشتر با نگاهی سنت‌گرایانه در باره علم دوره اسلامی تحقیق می‌کردند، با این حال تأسیس یک مرکز پژوهشی مختص به این امر تا سال‌های پس از انقلاب محقق نشد. از میانه دهه ۶۰ همراه با آغاز به کار مراکز دانشنامه‌نویسی در ایران یعنی بنیاد دائرةالمعارف اسلامی و مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی (مرکز پژوهش‌های ایرانی-اسلامی)، گروه‌های تاریخ علم در هر دو مرکز دایر شدند. مرحوم مولوی عربشاهی، علیرضا جعفری نائینی، حسین معصومی همدانی و محمد باقری از سال‌های آغازین و بعدها یونس کرامتی، حمیدرضا گیاهی یزدی و فرید قاسملو از اوایل دهه ۷۰ از جمله محققانی هستند که در این بخش‌ها به پژوهش در تاریخ علم دوره اسلامی مشغول بودند.

در میانه دهه ۷۰ بر اساس مجوز شماره ۵۰۹۷/۲۲ شورای گسترش آموزش عالی مورخ ۱۳۷۵/۰۹/۱۲ پژوهشکده تاریخ علم دانشگاه تهران تأسیس شد. ریاست آن را در بدو تأسیس غلامعلی حداد عادل بر عهده داشت. او که از نسل همان محققانی است که در دهه ۵۰ در این موضوع پژوهش می‌کردند، در سال ۱۳۹۰ در مراسم بزرگداشت پانزدهمین سالگرد تأسیس پژوهشکده تاریخ علم دانشگاه تهران، روند تأسیس پژوهشکده را این‌طور روایت کرده است: «... بعد از انقلاب، موضوع تأسیس رشته تاریخ علم را مطرح کردیم اما مخالفت‌هایی همراه با

۱. پژوهشکده تاریخ علم دانشگاه تهران، مدیر داخلی و ویراستار علمی مجله تاریخ علم hanif.ghalandari@ut.ac.ir

تشکیک در ضرورت انجام چنین کاری صورت گرفت و به همین دلیل این کار به تعویق افتاد. تا آن‌که در بنیاد دائرةالمعارف اسلامی با دوستانی مثل دکتر باقری و مهندس طارمی آشنا شدیم که تاریخ علم برایشان جدی بود. حضور این دوستان باعث شد به این نتیجه برسیم که باید این رشته در ایران آموزشی شود. اصلاً به عنوان یک قاعده کلی معتقدم هر علمی را اگر بخواهیم در جامعه نهادینه کنیم باید یک رشته آموزشی برای تربیت متخصص در آن ایجاد کنیم و در این مسیر، نمی‌شود به تصادف و نیروهای متخصص و حتی پُرکار پراکنده امیدوار بود. در زمان ریاست دکتر عارف و با قبول ایشان و با همکاری دوستان و آقای دکتر محقق، اساس نامه‌ای تنظیم شد و سرانجام پژوهشکده تأسیس گردید...» در آغاز کار به درستی روشن نبود که پژوهشکده تاریخ علم چه کاری را در جامعه پژوهشی ایران پیش خواهد برد و نیز اینکه فعالیت پژوهشی خود را با تکیه بر کدام گروه از محققان آغاز خواهد کرد. بعد از چند سال فعالیت نه چندان رسمی، از آغاز دهه ۸۰ مدیریت این پژوهشکده به هادی عالم‌زاده، استاد گروه تاریخ و تمدن ملل اسلامی در دانشکده الهیات دانشگاه تهران سپرده شد و این مدیریت تا سال ۱۳۸۵ ادامه داشت. این پنج سال را باید مهم‌ترین دوران پژوهشکده تاریخ علم در تعیین اهداف و نقشه راه آن دانست. از مهم‌ترین دستاوردهای این دوره به اینها می‌توان اشاره کرد:

- تأسیس رشته آموزشی تاریخ علم؛
 - تدوین سرفصل‌های آموزشی این رشته در مقطع کارشناسی ارشد در چهار گرایش تاریخ ریاضیات در جهان اسلام، تاریخ نجوم در جهان اسلام، تاریخ فیزیک و فناوری در جهان اسلام و تاریخ پزشکی در جهان اسلام و تصویب آن‌ها در شورای گسترش آموزش عالی کشور؛
 - آغاز انتشار مجله علمی-پژوهشی تاریخ علم؛
 - پذیرفتن نخستین دوره دانشجویان کارشناسی ارشد تاریخ علم در پژوهشکده.
- در سال ۱۳۸۵ پس از پذیرش دومین گروه از دانشجویان، هادی عالم‌زاده بازنشسته شد و مسئولیتش در پژوهشکده پایان یافت. سپس به ترتیب آقایان احمد بادکوبه‌هزاره (۱۳۸۵-۱۳۸۸)، اصغر قائدان (۱۳۸۸-۱۳۹۴) و مسعود صادقی (۱۳۹۴-۱۴۰۰) ریاست پژوهشکده را بر عهده داشته‌اند و در این دوران فعالیت‌های پژوهشکده به صورت منظم همراه با افت و خیزهایی که عمدتاً برآمده از سیاست‌های بالادستی آموزش عالی بود، ادامه داشته است. در سال ۱۳۸۵ با توجه به کمبود فضای مورد نیاز برای فعالیت‌های گسترده پژوهشکده، محل آن از ساختمان واقع در خیابان انقلاب (بین ولیعصر و حافظ) به محل کنونی در خیابان قدس، کوچه فرهنگی (بهنام سابق) منتقل شد.

پژوهشکده تاریخ علم در آغاز کار آموزشی خود هیچ عضو هیئت علمی مستقلی نداشت. در آن زمان هادی عالم‌زاده با همکاری اعضای هیأت علمی گروه تاریخ و تمدن دانشکده الهیات دانشگاه تهران و استادان بزرگوار حسین معصومی‌همدانی، موسی اکرمی، احمد پاکتچی و مرحوم مولوی عربشاهی کار خود را آغاز کرد. در نیمسال دوم از اولین دوره پذیرش دانشجویان، ایرج نیک‌سرشت که به تازگی مدرک دکتری خود را گرفته بود به عنوان اولین عضو هیأت علمی در این رشته تازه تأسیس پذیرفته شد. تا بیش از یک دهه پس از این تاریخ کسی به اعضای هیأت علمی پژوهشکده تاریخ علم اضافه نشد. در این سال‌ها پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی و مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران دو دوره دکتری برگزار کردند، «تاریخ علم دوره اسلامی» در پژوهشگاه علوم انسانی و «مطالعات علم»^۱ در مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران. در سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۵ چهار تن از فارغ‌التحصیلان این دوره‌ها به اعضای هیأت علمی پژوهشکده اضافه شدند که سه تن از آن‌ها - حسن امینی، حنیف قلندری و امیر محمد گمینی - پیش‌تر دوره کارشناسی ارشد تاریخ علم را در پژوهشکده گذرانده بودند و یک نفر -

یونس کرامتی - از جمله کسانی بود که سال‌ها در عرصه دانشنامه‌نویسی به مطالعه در تاریخ علم مشغول بود. در حال حاضر پژوهشکده تاریخ علم با این پنج نفر فعالیت‌های پژوهشی و آموزشی خود را پیش می‌برد و امید است که در آینده بتواند از توانایی‌های دیگر پژوهشگران این عرصه نیز استفاده کند.

به‌رغم آنکه تدوین سرفصل‌های دروس در رشته تاریخ علم در چهار گرایش انجام شده بود اما در مهر ماه ۱۳۸۴ نخستین دوره دانشجویان تاریخ علم در دو گرایش ریاضیات در جهان اسلام و نجوم در جهان اسلام پذیرفته شدند. بعدها در ۱۳۸۹ در گرایش فیزیک و فناوری نیز دانشجو پذیرفته

۱. عنوان دکتری این رشته بعدها به «فلسفه علم» تغییر کرد و فارغ‌التحصیلان این رشته مدرک دکتری فلسفه علم گرفته‌اند.

شد و از سال ۱۳۹۷ پژوهشکده در رشته تاریخ پزشکی در دوره اسلامی نیز دانشجو می‌پذیرد. در حال حاضر در هر سال در دو گرایش دانشجو پذیرفته می‌شود. در سال ۱۳۹۹ برنامه دوره دکتری تاریخ علم در پژوهشکده نیز در شورای گسترش آموزش عالی تصویب شد و در سال‌های آینده پژوهشکده در این مقطع نیز دانشجو خواهد پذیرفت.

از آغاز به کار دوره آموزشی در پژوهشکده تا به مهر ماه ۱۴۰۰ حدود ۹۰ پایان‌نامه در دوره کارشناسی ارشد در حوزه‌های مختلف تاریخ علوم دوره اسلامی به انجام رسیده است. در جدول ۱ در پایان این گزارش فهرست پایان‌نامه‌های دفاع شده تا سال ۱۴۰۰ به همراه نام استادان راهنمای آن‌ها آمده است.

مجله تاریخ علم

یکی از مهم‌ترین دستاوردهای پژوهشکده تاریخ علم در طول دوران فعالیت آن مجله تاریخ علم بوده است. مجله از پاییز سال ۱۳۸۲ با سردبیری هادی عالم‌زاده، رئیس وقت پژوهشکده تاریخ علم شروع به کار کرد. این مجله را امروز می‌توان جزء معدود مجلات تاریخ علوم دوره اسلامی به حساب آورد. در «سخن سردبیر» در نخستین شماره چنین آمده است:

این نشریه برای تحقق برخی از اهداف مندرج در اساسنامه پژوهشکده و خاصه بند ۷ از ماده ۳ آن بنیاد یافته و در صدد است تا جای خالی مجله‌ای تخصصی و ادواری در حوزه تاریخ علم را در ایران پر کند.

مجله در سال ۱۳۸۵ و پس از انتشار پنجمین شماره آن درخواست مجوز علمی-پژوهشی کرد و بر اساس مصوبه شماره ۲۵۹۵/۳ مورخ ۱۳۸۷/۰۳/۲۹ در کمیسیون بررسی نشریات علمی کشور این مجوز را برای نشر دو فصلنامه به دست آورد. از ۱۳۸۷ تا پایان شماره بهار و تابستان ۱۳۹۰ محمد باقری عهده‌دار سردبیری مجله بود و از شماره پاییز و زمستان ۱۳۹۰ تا به امروز این مسئولیت بر عهده حسین معصومی همدانی است. تا امروز ۳۰ شماره پیاپی از مجله با ۲۲۳ عنوان مقاله منتشر شده است. فهرست مجله تاریخ علم مقالاتی به زبان‌های فارسی و انگلیسی منتشر می‌کند. مقاله‌های چاپ شده در مجله تاریخ علم با دسته‌بندی موضوعی در جدول ۲ در پایان این گزارش آمده است.

کتابخانه پژوهشکده

یکی دیگر از وظایفی که در اساسنامه پژوهشکده به آن اشاره شده، ایجاد کتابخانه تخصصی تاریخ علم است. امری که از بدو تأسیس پژوهشکده به آن توجه شده است و از اوایل دهه ۸۰ اولیاء پژوهشکده به طور جدی پیگیر آن بوده‌اند. امروز کتابخانه پژوهشکده تاریخ علم که از مجموعه

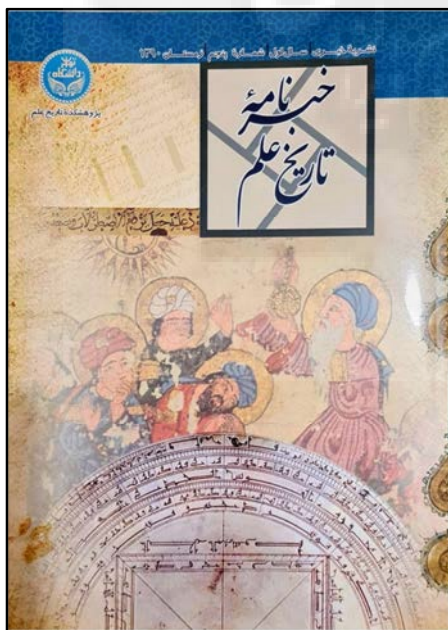
کتابخانه‌های اقماری دانشگاه تهران به‌شمار می‌رود بیش از ۷۰۰۰ جلد کتاب دارد و گنجینه قابل توجهی از کتاب‌ها و مجلات مرتبط با تاریخ علم را در خود جای داده است و آن را می‌توان در کنار کتابخانه‌های مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی و بنیاد دائرةالمعارف اسلامی از معدود کتابخانه‌های تخصصی در تاریخ علم دانست.

علاوه بر این از سال ۱۳۸۶ با تلاش محمد باقری بخشی با عنوان «گنجینه مجموعه‌های اهدایی» به طور خاص به منظور نگهداری آثار اهدایی به پژوهشکده در محل کتابخانه در نظر گرفته شده است. تصاویر نسخه‌های خطی و آثاری که محمد باقری به پژوهشکده اهدا کرده است به همراه بخشی از کتابخانه شخصی مرحوم ابوالقاسم قربانی و کتابخانه مرحوم محمد هادی شفیعیا در این گنجینه نگهداری می‌شود.

خبرنامه تاریخ علم

در فاصله سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ به همت جمعی از دانشجویان و فارغ‌التحصیلان پژوهشکده تاریخ علم نشریه‌ای با عنوان خبرنامه تاریخ علم منتشر می‌شد. سه شماره نخست این نشریه به صورت دوماه‌نامه منتشر شد و شماره‌های بعدی تا زمستان ۱۳۹۴ در قالب فصل‌نامه منتشر شدند. مطالب خبرنامه عمدتاً از این قرار بود: خبر و گزارش از همایش‌های ملی و بین‌المللی و

کارگاه‌های مرتبط با تاریخ علم، مصاحبه‌هایی با استادان این حوزه، یادداشت‌های کوچک و معرفی پایان‌نامه‌هایی که در آن زمان به پایان رسیده بودند یا در شورای پژوهشی مصوب می‌شدند. مسئولیت سردبیری این نشریه از آغاز تا پایان سال ۱۳۹۲ بر عهده حمید بهلول بود که از فارغ‌التحصیلان پژوهشکده است و در آن زمان دانشجوی دکتری تاریخ علم دوره اسلامی در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی بود. از ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۴ این کار را ابوذر فرض‌پور و در سال ۱۳۹۴ مریم زمانی بر عهده داشتند که هر دو از فارغ‌التحصیلان پژوهشکده هستند. از خواندنی‌ترین گزارش‌هایی که در خبرنامه منتشر شده‌اند می‌توان به این‌ها اشاره کرد: «ویژه‌نامه»

ابوالقاسم قربانی» در شماره چهارم (پاییز ۱۳۹۰)؛ گزارشی از مراسم پانزدهمین سالگرد تأسیس پژوهشکده تاریخ علم در بهمن ماه ۱۳۹۰ در شماره پنجم (زمستان ۱۳۹۰)؛ گزارشی از روز بزرگداشت خواجه نصیرالدین طوسی در اسفند ماه ۱۳۹۱ در شماره دهم (بهار ۱۳۹۲)؛ گزارشی از نکوداشت ۶۵ سالگی دکتر حسین معصومی همدانی در پاییز ۱۳۹۲ در شماره ۱۲ (پاییز ۱۳۹۲).

همکاری با مؤسسات بین‌المللی تاریخ علم

پژوهشکده از آغاز دوره آموزشی خود تلاش کرده است ارتباط مستمری با دیگر مراکز پژوهشی تاریخ علم، به‌ویژه تاریخ علم دوره اسلامی، برقرار کند. این امر شاید بیش از همه از طریق ادامه تحصیل برخی از فارغ‌التحصیلان پژوهشکده در مراکز پژوهشی معتبر دنیا و نیز برگزاری نشست‌ها و همایش‌های علمی مشترک محقق شده است. این همکاری بیش از همه با مرکز تحقیقات ملی فرانسه (CNRS)، دانشگاه اوترخت و گروه مطالعات اسلامی دانشگاه مک‌گیل بوده است. تا پیش از همه‌گیری کرونا، به‌ویژه در دوره ریاست آقای دکتر صادقی بر پژوهشکده، همایش‌های متعددی در پژوهشکده با همکاری مؤسسات بین‌المللی برگزار شد که در اشتراک نتایج پژوهش‌های انجام شده در پژوهشکده با دیگر محققان بسیار مؤثر بوده است.

فهرست همایش‌های برگزار شده در پژوهشکده از سال ۱۳۷۵ تا کنون

- همایش بین‌المللی «علم و فلسفه در آثار خواجه نصیرالدین طوسی»، سال ۱۳۷۵.
- همایش بین‌المللی «تاریخ علم در ایران»، سال ۱۳۷۷.
- همایش بین‌المللی «تاریخ ریاضیات، بزرگداشت علامه عبدالعلی بیرجندی»، با همکاری دانشگاه بیرجند و چندین مرکز دیگر، ۱۳۸۱.
- همایش «کمال الدین فارسی و دیتیش دو فرایبرگ دو نورشناس معاصر» با مشارکت دفتر همکاری‌های فرهنگی سفارت فرانسه در ایران اردیبهشت ۱۳۸۴.
- شرکت در کنفرانس بین‌المللی تاریخ علم به دعوت یونسکو در پاریس (۱۵ و ۱۶ دسامبر ۲۰۰۵)، برای ارائه برنامه و سرفصل دروس کارشناسی ارشد در چهار گرایش مذکور، با هدف برنامه‌ریزی برای گنجاندن «درس تاریخ علم» در برنامه‌های درسی آموزش عالی کشورهای مسلمان، ۲۴ و ۲۵ آذر ۱۳۸۴.
- همایش یک‌روزه علمی - پژوهشی دانشجویی، با موضوع «تاریخ و فلسفه علم» و با حضور اساتید تاریخ علم و دانشجویان کارشناسی ارشد تاریخ علم، زمینه‌های مقالات: ریاضیات، فیزیک، نجوم دوره اسلامی و رابطه فلسفه و تاریخ علم، ۷ خرداد ۱۳۸۶.
- سمینار دو روزه نجوم اسلامی: نمایش ماکت ابزارهای نجومی و سخنرانی، مکان: واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی، با همکاری پژوهشکده تاریخ علم، ۱۲ و ۱۳ خرداد ۱۳۸۶.

- همایش بین‌المللی «میراث علمی و فلسفی خواجه نصیرالدین طوسی»، برگزارکننده: مرکز پژوهشی میراث مکتوب، با همکاری و مشارکت پژوهشکده تاریخ علم، ۴ و ۵ اسفند ۱۳۸۹.
- همایش بین‌المللی «میراث علمی غیاث‌الدین جمشید کاشانی»، با همکاری دانشگاه کاشان و مرکز پژوهشی میراث مکتوب، ۳ و ۴ اسفند ۱۳۹۰.
- همایش بین‌المللی «Conference on the History of Science: Islam, Europe and China» (ششم تا هشتم اردیبهشت ۱۳۹۵).
- همایش ملی «رویاری علمی قدیم و جدید در عصر قاجار»، ۸ و ۹ خرداد ۱۳۹۵.
- پنجمین همایش ملی «نقش دانشمندان ایرانی اسلامی در پیشبرد علوم تجربی»، ۱۳ خرداد ۱۳۹۵.

- همایش دو روزه «تاریخ علوم طبیعی در تمدن ایران و اسلام»، با همکاری مرکز تحقیقات ملی فرانسه (CNRS)، ۲ و ۳ خرداد ۱۳۹۶.
- همایش ملی «تاریخ‌نگاری علم: نظریه و روش»، ۲۰ دی ۱۳۹۶.
- همایش ملی «فلسفه طبیعی در تمدن اسلامی»، ۱۶ اسفند ۱۳۹۶.
- همایش بین‌المللی «تاریخ ریاضیات در بزرگداشت رشدی راشد»، ۱۹ اردیبهشت ۱۳۹۷.
- نشست علمی یک‌روزه «حکیم خیام نیشابوری ریاضیدان شاعر»، (با همکاری دانشگاه نیشابور)، ۲۴ اردیبهشت ۱۳۹۶.

- نشست علمی «خوشنویسی: نظریه و تاریخ»، با همکاری دانشکده هنرهای تجسمی پردیس هنرهای زیبا و فرهنگستان هنر، ۲۴ آذر ۱۳۹۷.
- همایش یک روزه «تکامل: تاریخ و آموزش»، به مناسبت روز جهانی داروین، مشترک با دانشکده زیست‌شناسی دانشگاه تهران، ۲۸ بهمن ۱۳۹۷.
- نشست علمی «هنر و معماری از منظر تاریخ علم»، ۲۸ فروردین ۱۳۹۸.

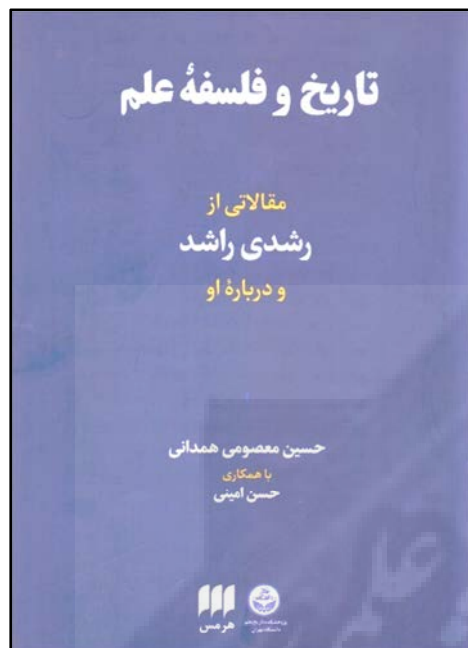
- همایش ملی «Topics on History of Greek and Islamic Mathematics» با همکاری دانشگاه مقدونیه غربی یونان، ۳ و ۴ اردیبهشت ۱۳۹۸.
- همایش بین‌المللی «علم، مدرنیته و محیط زیست»، با همکاری بنیاد پژمان، ۷ - ۱۰ اردیبهشت ۱۳۹۸.
- «دومین همایش تخصصی علم در دوره قاجار: عبدالغفار نجم‌الدوله»، با همکاری اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان تهران، ۱۰ و ۱۱ اردیبهشت ۱۳۹۸.
- «سومین همایش دانشجویی تاریخ و فلسفه علم»، با همکاری دانشگاه صنعتی شریف، ۱۴ و ۱۵ اردیبهشت ۱۳۹۸.
- همایش بین‌المللی «کیهان‌شناسی و هیئت‌نگاری در تمدن اسلامی»، ۳ شهریور ۱۳۹۶.
- دومین همایش ملی «بررسی آراء و آثار داروین: میراث داروین»، با همکاری دانشکده زیست‌شناسی دانشگاه تهران، ۲۷ و ۲۸ بهمن ۱۳۹۸.
- سومین همایش ملی «بررسی آراء و آثار داروین: منشأ گونه‌ها» با همکاری دانشکده زیست‌شناسی دانشگاه تهران به صورت مجازی، ۲۴ - ۲۷ بهمن ۱۳۹۹.

انتشار کتاب

هر چند پژوهشکده تاریخ علم بر اساس ضوابط دانشگاه تهران نمی‌تواند به‌طور مستقل کتاب منتشر کند اما در همکاری با برخی انتشارات بخشی از پژوهش‌های اعضای هیأت علمی خود را به شرح زیر منتشر کرده است.

سه رساله از ثابت بن قره چاپ عکسی سه نسخه از آثار فلکی و ریاضی ثابت بن قره، ریاضی‌دان مشهور سده سوم هجری است که با مقدمه‌ای از پویان رضوانی، از فارغ‌التحصیلان پژوهشکده تاریخ علم، در سال ۱۳۹۳ در همکاری با انتشارات میراث مکتوب منتشر شد. پویان رضوانی سپس در دانشگاه اوترخت هلند دکتری خود را گرفت و هم‌اکنون در پروژه بطلمیوس (Ptolemaeus Arabus et Latinus) مشغول به کار است.

دایره‌های مینایی پژوهشی از امیرمحمد گمینی که با همکاری انتشارات حکمت در سال ۱۳۹۵ منتشر شده است. این کتاب به تحقیق در باره مدل‌های گردش سیارات نزد دانشمندان دوره اسلامی می‌پردازد. توصیف الگوهای ریاضی حرکت، طبیعیاتی که این مدل‌ها بر اساس بنیان نهاده شده‌اند، اشکالات مدل‌های موجود و تلاش‌های دانشمندان اسلامی برای رفع این مشکلات موضوعات اصلی مطالب این کتاب هستند.

تاریخ و فلسفه علم مجموعه مقالاتی است که در بزرگداشت کارهای علمی رشدی راشد با همکاری انتشارات هرمس در سال ۱۳۹۷ منتشر شده است. این کتاب دو بخش دارد. بخش اول در باره کارهای راشد است که مشتمل بر مصاحبه‌ای با او و دو مقاله در باره جایگاه آثار او در تاریخ نورشناسی و تاریخ ریاضیات به قلم حسین معصومی همدانی است. این بخش حکم مقدمه‌ای را دارد بر بخش دوم که ترجمه هشت مقاله از راشد در حوزه‌های مختلف تاریخ و فلسفه علم است.

منتهی الإدراک فی تقاسیم الأفلاک
رساله‌ای در هیئت افلاک نوشته ابو محمد

عبدالجبار خرقی (د ۵۵۳ق) که حنیف قلندری آن را تصحیح کرده است و به همراه مقدمه‌ای در باره زندگی نامه خرقی و سیر هیئت نویسی در دوره اسلامی با همکاری انتشارات میراث مکتوب در سال ۱۳۹۹ منتشر کرده است. این کتاب اولین کتاب از مجموعه «متون و پژوهش‌هایی در تاریخ علم» است که زیر نظر حسین معصومی همدانی و با همکاری مرکز پژوهشی میراث مکتوب و پژوهشکده تاریخ علم دانشگاه تهران منتشر خواهند شد.

الرسالة المعینیة اثر فارسی مشهور خواجه نصیرالدین طوسی در هیئت که فاطمه سوادی و سجاد نیک‌فهم خوب‌روان آن را تصحیح کرده‌اند و در مجموعه «متون و پژوهش‌هایی در تاریخ علم» در سال ۱۳۹۹ منتشر شده است. جمیل رجب، استاد دانشگاه‌های اوکلاهما و مک‌گیل که سال‌ها در باره آثار نجومی خواجه نصیرالدین تحقیق کرده است، و حسین معصومی همدانی بر این کتاب مقدمه نوشته‌اند. فاطمه سوادی از دانشجویان دوره کارشناسی ارشد تاریخ و تمدن ملل اسلامی بود که در دوره ریاست هادی عالم‌زاده در فعالیت‌های پژوهشکده نقش بسزایی بر عهده داشت و بعدها برای تحصیل در دوره دکتری به کانادا رفت. او در سال ۱۳۹۸ از پایان‌نامه دکتری خود در موضوع بخش جغرافی کتاب نه‌ایة الإدراک نوشته قطب‌الدین شیرازی دفاع کرد. سجاد نیک‌فهم از دانشجویان کارشناسی ارشد پژوهشکده بود و او نیز در دوره دکتری در دانشگاه مک‌گیل پذیرفته شد و مشغول انجام پژوهش رساله دکتری است.

37 Wiggins Street
Princeton, NJ 08540, USA
e-mail: janet-wallace@msn.com

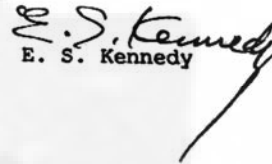
December 17, 1998

The President
History of Science Institute of Iran

Dear Sir:

Only recently I learned of the founding and inauguration of your institute. Please accept my congratulations. I feel confident that the Institute will play a central role in the important mission of making known to all the magnificent scientific heritage of your country.

Sincerely,

E. S. Kennedy

پیام تبریک ای. اس. کنندی به مناسبت تأسیس پژوهشکده تاریخ علم

Prof. Hadi Alemzadeh, Director
Institute for the History of Science
University of Tehran
1076 Enghelab Ave.
Tehran, Iran

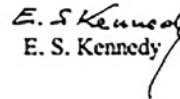
Doylestown, February 23, 2004

Dear Professor Alemzadeh,

Thank you for sending me a copy of the first issue of *Tarikh-e Elm*. Please accept my congratulations upon its publication. I am glad to see that the study of the History of Islamic science continues at Tehran University, and after a brief perusal am favorably impressed with your journal.

I am honored to be asked to be part of your editorial board and to contribute articles, but regret that at the age of ninety-two I am completely incapable of further scholarly achievements.

Sincerely,

E. S. Kennedy

پیام تبریک ای. اس. کنندی به مناسبت انتشار اولین شماره مجله تاریخ علم

جدول ۱. پایان‌نامه‌های دفاع شده کارشناسی ارشد تاریخ علم^۱

ردیف	عنوان پایان‌نامه	دانشجو	استاد راهنما
۱	مبانی ریاضیات و کاربردهای اسطرلاب با تأکید بر متون کهن؛ تسطیح الاسطرلاب محیی‌الدین مغربی	سید محمد مظفری	حسین معصومی همدانی
۲	آموزش ریاضی در دارالفنون (عصر قاجار)	محمد پسندیده	حسین معصومی همدانی
۳	رسالة الزبدة فی الهیئة نصیرالدین طوسی: تصحیح و تحقیق	حنیف قلندری	موسی اکرمی
۴	تصحیح، ترجمه و شرح باب ششم (محلول‌ها) کتاب الرياض الكبير منسوب به جابر بن حیان	سعید اکبری شاد	جعفر آقایانی چاوشی و حسین مهدوی
۵	الرسالة المعینة خواجه نصیرالدین طوسی: تصحیح و تحقیق	حسن امینی	ایرج نیک‌سرشت
۶	سلم السماء: تصحیح، ترجمه و تحقیق	حمید بهلول	ایرج نیک‌سرشت
۷	تحلیل روش ابوریحان بیرونی در محاسبه تسبیر [ویرایش، ترجمه و شرح باب پنجم از مقاله یازدهم قانون مسعودی]	حسین روح‌اللهی	محمد باقری
۸	شرح و تصحیح رساله البدیع فی علم الحساب از مسعود بن احمد خاصبکی	مرجان خان‌بگی	حسین معصومی همدانی
۹	نظریه جزء لایتجزی در طبیعیات فخر رازی	بنفشه افتخاری	موسی اکرمی
۱۰	ویرایش متن عربی، ترجمه فارسی و شرح باب چهارم از مقاله پنجم مفتاح الحساب غیاث‌الدین جمشید کاشانی	محمد رضا عرشی	محمد باقری
۱۱	تناسب در ریاضیات هندی: تصحیح، ترجمه و شرح «مقالة فی راشیکات الهند» ابوریحان بیرونی	مهدی کاوه یزدی	محمد باقری
۱۲	ویرایش، ترجمه و شرح فصل اول از کتاب البصائر فی علم المناظر کمال‌الدین فارسی	مریم فرحمند	حسین معصومی همدانی
۱۳	مدل سیاره‌ای قطب‌الدین شیرازی برای سیارات علوی (زحل، مشتری و مریخ) بر اساس کتاب اختیارات مظفری	امیر محمد گمینی	حسین معصومی همدانی
۱۴	شرح حال مهندسان دوره اسلامی	رحیم سودانی	ایرج نیک‌سرشت
۱۵	تناهی ابعاد در جهان اسلام	سجاد هجری	سید حمید طالب‌زاده
۱۶	کتاب فی جر می الثیرین وبعدهما لارسطرخوس: تصحیح، ترجمه و شرح	حمید پروانه چلارسی	حسین معصومی همدانی
۱۷	اسطرلاب خطی، ساختار و کاربرد	سجاد نیک‌فهم	محمد باقری

۱. منبع جدول‌ها و اطلاعات عرضه شده، سایت رسمی پژوهشکده تاریخ علم (<https://utih.ut.ac.ir>) و مجله تاریخ علم (<https://jih.ut.ac.ir>) است.

ردیف	عنوان پایان نامه	دانشجو	استاد راهنما
۱۸	البصائر في علم المناظر: ویرایش، ترجمه و شرح فصل دوم	محسن دهش	ایرج نیک‌سرشت
۱۹	«مبحث رؤیت هلال در قانون مسعودی: تصحیح، ترجمه و شرح باب ۱۴ از مقالات هشتم»	حسین شیرازی حاجی میری‌ها	موسی اکرمی
۲۰	ویرایش و شرح باب سوم و چهارم و پنجم نسخه فارسی کتاب کشف القناع عن اسرار شکل القطع خواجه نصیرالدین طوسی	یونس مهدوی	حسین معصومی همدانی
۲۱	زیچ اشرفی؛ تصحیح، شرح و تحقیق بر نخستین مقاله زیچ اشرفی در معرفت تواریخ	محمد طالب‌رجبی	موسی اکرمی
۲۲	ترجمه و تحقیق منازل قمر نزد اعراب و هندوان بر اساس قانون مسعودی و ماللهند	حبیب‌الله جعفری	موسی اکرمی
۲۳	آثار و آراء قوشچی در نجوم	صادق شهریار	ایرج نیک‌سرشت
۲۴	علم میزان نزد جابر بن حیان	محمد جوهرچی	رضا کوهکن
۲۵	ویرایش، ترجمه و شرح تحریر اکر تئودوسیوس تألیف خواجه نصیرالدین طوسی	معصومه امیری مقدم	حسین معصومی همدانی
۲۶	مقایسه آراء فارابی و ابن خلدون در طبقه‌بندی علوم ریاضی و طبیعی	رضا محمدی‌نسب	موسی اکرمی
۲۷	رساله مناظر و مرایا اثر قاسم علی قاینی	مرجان اکبری	ایرج نیک‌سرشت
۲۸	ویرایش، ترجمه و شرح کتاب القرائات منسوب به کوشیار بن لبان گیلی	مینا مزیدی	محمد باقری
۲۹	پژوهشی در باره اسطرلاب زورقی	سیدجواد حسینی طباطبایی	ایرج نیک‌سرشت
۳۰	بررسی سازوکارهای ساعت‌های آبی به انضمام ترجمه و تحقیق مقالات هشتم از کتاب میزان الحکمه خازنی	سمیرا دباغ منش	ایرج نیک‌سرشت
۳۱	مبانی نظری ساعت‌های آفتابی در تمدن اسلامی به انضمام ترجمه و شرح متن رساله فی الزخامات الافقیه از ابن هیثم	پویان رضوانی	محمد باقری
۳۲	ابوالبرکات بغدادی و مسئله حرکت با توجه به جزء اول از جلد دوم کتاب المعبر فی الحکمه	مجتبی بهروزی نژاد	ایرج نیک‌سرشت
۳۳	پایه های نظری، ساختمان و عملکرد پرگار تا م به انضمام تصحیح، ترجمه و شرح مقاله فی البرکار التام نوشته هبة الله بدیع اسطرلابی	محمود شهیدی	حسین معصومی همدانی

ردیف	عنوان پایان نامه	دانشجو	استاد راهنما
34	تصحیح، ترجمه و شرح بخش هایی از کتاب المستقصى اثر محمد مهدی نراقی (از باب هیئة الاجرام البسیطة و اوضاعها و مایلز مها و مايتعلق بها تا بحث ترتیب الاجرام و نضدها)	محمد زندیه	موسی اکرمی
35	تاریخ آموزش علوم پزشکی در دارالفنون	رضا دادگر	سید جمال موسوی
36	جامع بهادر خانی (خزینة علم الابصار): تصحیح، شرح و نقد	نعیم شرافت	ایرج نیک سرشت
37	تصحیح و تحلیل رساله در معرفت ربع اسطrolاب از عبدالقادر رویانی	روح الله متقیان	حمیدرضا گیاهی یزدی
38	اسطrolاب مسرطن: ساختمان و کاربرد، بر مبنای تصحیح و ترجمه و شرح رساله ای از سجزی و تصحیح و شرح یک رساله فارسی از قرن نهم هجری	پویان شهیدی	محمد باقری
39	بررسی بحث مجانب های هذلولی در آثار ریاضی دانشمندان دوره اسلامی (به همراه ترجمه و تحقیق رساله فی کیفیه تصور الخطين الذين یقر بان ولا یلتقیان ابوسعید سجزی)	زینب کریمیان	حسین معصومی همدانی
40	ویرایش، ترجمه و شرح تحریر مأخوذات ارشمیدس تألیف خواجه نصیرالدین طوسی	راحیل فارابی	محمد باقری
41	بررسی مفاهیم بنیادی هندسه در اصول اقلیدس: فارسی، عربی و یونانی	محمد میثاق محمدی	احمد پاکتچی
42	ویرایش، ترجمه و شرح مقاله دهم اصول اقلیدس تألیف محمد باقر یزدی	زهرا پورنجف	حسین معصومی همدانی
43	سیر علم اوزان و مقادیر در دوره اسلامی با تأکید بر مقاله هفتم کتاب میزان الحکمة خازنی (تحقیق، ترجمه و شرح)	حسین فلاح یخدانی	ایرج نیک سرشت
44	تصحیح و تحلیل تحریر مقاله صورة الكسوف کمال الدین فارسی	فرهنگ رضانیا	حمیدرضا گیاهی یزدی
45	مکان در نظر ابن سینا و ملاصدرا: مطالعه تطبیقی	ناصر کریمی لقب	محمد جواد اسماعیلی
46	ترجمه و شرح فصل هفتم کتاب شرح السماع الطبیعی لارسطوطالپس	سید عباس موسوی	ایرج نیک سرشت
47	تصحیح انتقادی، ترجمه و تحلیل باب چهارم (فی معرفة مقادیر الابعاد والاجرام) کتاب التحفة الشاهیه قطب الدین شیرازی	فریبا پایروند ثابت	حمیدرضا گیاهی یزدی

ردیف	عنوان پایان نامه	دانشجو	استاد راهنما
48	تصحیح، ترجمه و شرح رساله در ابصار اثر غیاث الدین منصور دشتکی و مقایسه آراء و نظرات وی با آراء کمال الدین فارسی در موضوع ابصار از کتاب البصائر فی علم المناظر	مسعوده حسینی مصطفوی	ایرج نیک سرشت
49	تصحیح انتقادی و تحلیل بخش آثار علوی (ده فصل و بیست اصل نخست) در دانشنامه جهان از غیاث الدین علی ابن امیران حسینی اصفهانی	نقیسه سادات دهقانی	حمیدرضا گیاهی یزدی
50	ورود نجوم جدید به ایران پیش از دارالفنون و تصحیح رساله علم النجوم	سید هادی طباطبایی	موسی اکرمی
51	ویرایش، ترجمه و شرح چهار فصل اول اللامع فی امثلة الزیج الجامع تألیف علی بن احمد نسوی	مریم زمانی	محمد باقری
52	تصحیح، ترجمه و شرح بخش های ریاضی کتاب الشطرنج، متون برگزیده از العدلی، ابوبکر الصولی و دیگران	مجیده قاضی زاده	محمد باقری و سیدعبدالله محمودیان
53	تصحیح، ترجمه و شرح مقاله دوم و سوم از مقصد اول رساله غیاث الدین منصور دشتکی در قبله	راضیه سادات موسوی	حمیدرضا گیاهی یزدی
54	ویرایش انتقادی، ترجمه و شرح مقاله نهم کتاب تحریر المجسطی تألیف خواجه نصیرالدین طوسی	محمدصادق انصاری	موسی اکرمی
55	مدل های سیارات علوی در رساله لوامع النوریه غیاث الدین منصور دشتکی	سیدمحمد هادی طباطبایی یزدی	امیر محمد گمینی
56	جایگاه ریاضیات و نجوم در طبقه بندی علوم از زمان شمس الدین آملی یزدی تا پایان دوره صفوی	مصطفی زارع اردکانی	علیرضا موحدنژاد
57	تصحیح و شرح باب پنجم و ششم کتاب قانون ناصری (در خصوص سیارات و ستاره های دنباله دار) و جایگاه این کتاب در نجوم قرن ۱۳	سیدامیر سادات موسوی	حسین معصومی همدانی
58	تصحیح، ترجمه و تحلیل فصل دوم از رساله غایة الادراک فی درایة الافلاک اثیرالدین ابهری	فاطمه گنجی	محمد باقری
59	شیمی در دارالفنون	طاهره باقری چیمه	رضا کوهکن
60	تحول کارکرد و کاربرد ترازو و معیارسنجی از عالم یونانی به عالم اسلامی (تا قرن پنجم)	ابوذر فرض پور ماچپانی	یونس کرامتی
61	تبیین جایگاه خواص اجسام بسیط و موضع آنها در جهان بر اساس مقاله دوم از رساله کشف الحقایق فی تحریر الدقائق و مقاصد سوم و چهارم از رساله منتهی الافکار فی ابانة الاسرار اثیرالدین ابهری	محمدحسین میری	حنیف قلندری

ردیف	عنوان پایان نامه	دانشجو	استاد راهنما
62	رسالة السفير في الهيئة اثر غياث الدين منصور دشتکی: ترجمه، تصحيح و شرح	فاطمه کيقبادی	امير محمد گمینی
63	تصحیح و تحقیق در بخش هیأت کتاب بیان النجوم اثر حبیب تفلیسی	بتول لطفی	موسی اکرمی
64	نجوم غیر بطلمیوسی در دوران صفوی بر اساس شرح تشریح الافلاک محمد کاظم تنکابنی به همراه تصحیح، ترجمه و تحلیل فصل سوم آن	داود احمدی	امیر محمد گمینی
65	تصحیح انتقادی و تحلیل باب اول از جمله دوم از کتاب دوم المنصص فی شرح المخلص اثر نجم الدین دبیران کاتبی قزوینی	محمد حسین چوپانی	حسین معصومی همدانی
66	از طبیعیات تا فیزیک جدید: چگونگی ورود فیزیک جدید به ایران از زمان دارالفنون	محمد سلیمانی تبار	ایرج نیک سرشت
67	قانون جزء التألیف من الموسيقى: تصحیح، ترجمه و شرح	محمد عواطف رستمی	سید حسین میثمی
68	مواجهه با نجوم جدید در عصر قاجار: بررسی آراء کریمخان کرمانی، اعتضادالسلطنه و هبةالدین شهرستانی	رضا آقایی	امیر محمد گمینی
69	حساب الفرائض در آثار فقهی شیعه تا زمان شیخ بهایی به همراه تصحیح، ترجمه و شرح رساله حساب الفرائض منسوب به علامه حلی	محمد جواد محمد حسینی	جمال موسوی
70	واژگان علم حساب در آثار فارسی تا قرن ۱۳ه. ق	فاطمه سادات سعادت مند	یونس کرامتی
71	مکان و زمان از نظر سیف الدین آمدی: مقدمه، تصحیح و شرح بخش مکان و زمان کتاب النور الباهر فی الحکم الزواهر	منصوره شکیبیا طرقی	محمد جواد اسماعیلی
72	استخراج آهن و خواص و ساخت آلیاژهای آن بر اساس کتاب البرهان فی اسرار علم المیزان عزالدین ایدمیر بن علی جلدکی، به همراه تصحیح و ترجمه کتاب دوم از قسمت سوم آن	عمادالدین شریف عسگری	امیر محمد گمینی
73	ورود تلگراف به ایران به همراه تصحیح انتقادی نسخه رساله فی قواعد تلگراف اثر عبدالغفار اصفهانی (نجم الدوله)	احسان محمودپور مطلق	حسین معصومی همدانی
74	تصحیح، ترجمه و شرح کتاب احصاء الايقاعات ابونصر محمد بن محمد فارابی	آزیتا صادقی	هومان اسعدی و آذرتاش آذرنوش

ردیف	عنوان پایان نامه	دانشجو	استاد راهنما
75	سی فصل خواجه نصیرالدین طوسی: ویرایش انتقادی و فرهنگ اصطلاحات	حسن کمار	یونس کرامتی
76	بررسی مسئله عرض دائرة البروجی سیارات در زیج العنبر	مصطفی یاوری	حنیف قلندری
77	بررسی آلات رفع ماء در آثار جزری و تقی الدین راصد	سید مجید طلوع مقدم	ایرج نیکسرسشت
78	تقسیمات زمان در نجوم هندی و رد پای آن در آثار نجوم دورة اسلامی	بنت الهدی عطاء اللهی	حنیف قلندری
79	بررسی ابزارهای رصدی در رساله آلات الرصدیه اثر خازنی به همراه تصحیح، ترجمه و شرح رساله	رضا کیانی	حنیف قلندری
80	نظریه کسوف و خسوف بطلمیوس به همراه تصحیح مقاله ششم تحریر المجسطی خواجه نصیرالدین طوسی	زینب سیار	امیر محمد گمینی
81	تصحیح انتقادی ترجمه عربی مقاله هفتم الکفاش الصغیر یوحنا بن سرابیون و پژوهشی در جایگاه این اثر در سنت پزشکی اسلامی	سید احسان حسینی	یونس کرامتی
82	معانی کتاب هرون المخانیقی فی رفع الاشیاء الثقیلة بالقوة الیسیره منسوب به ابوحاتم اسفزاری: تصحیح و شرح	محمد صالح زاده	ایرج نیکسرسشت
83	چشم پزشکی در متون فارسی دورة اسلامی تا پایان سده ۷ق	مریم سادات نقیب	یونس کرامتی
84	مدیریت پسماند در تهران عصر قاجار، با تکیه بر جزوه ایجاد بلدیة نوشته میرزا عباس خان مهندس باشی	سید مجتبی موسویان شریف زاده	ایرج نیکسرسشت
85	ورود نجوم جدید به ایران در عصر فتحعلی شاه قاجار به همراه تصحیح و شرح رساله خلاصه ای در علم هیئت نوشته میرزا مسعود بن عبدالرحیم انصاری (۱۳۳۳ق)	محمد حسین پورعباس	امیر محمد گمینی
86	روش ساخت و عملکرد ابزاری نجومی موسوم به «مطلع الانوار» به همراه تصحیح رساله مطلع الانوار و مطمح الانظار اثر ملا محمدباقر یزدی	برات بشارتی منش	حنیف قلندری
87	پژوهش و ویرایش انتقادی ترجمه و تحریر فارسی تقویم الادویة علائی مغربی	هدی اوپارحسین	یونس کرامتی
88	پژوهشی در ترجمه و تحریر فارسی الصیدنه فی الطب	سارا فرض پور ماچیان	یونس کرامتی
89	بررسی مطالب و اخبار علمی و صنعتی در مطبوعات علمی ایران دورة قاجار	منا شاکریان	امیر محمد گمینی

جدول ۲. فهرست موضوعی مقالات مجله تاریخ علم^۱

ردیف	نام مقاله	نام مؤلف	تاریخ
ریاضیات / هندسه			
۱	حکیم عمر خیام، نظریه پرداز معادلات درجه سوم	جعفر آقایی چاوشی	۱۳۸۲ (۲)
۲	رساله عبدالرحمان صوفی در باره هندسه پرگاری	محمد تقی میرابوالقاسمی و محمد باقری	۱۳۸۲ (۲)
۳	سیر هندسه اقلیدسی از اقلیدس تا شیخ الرئیس بوعلی سینا	عبدالله انوار	۱۳۸۳ (۲)
۴	دو قضیه زیبای هندسی از ابوسهل کوهی در یک ترجمه هلندی سده ۱۷م (E) ^۲	یان پیتر هوخندایک	۱۳۸۷ (۱)
۵	ترازهای کرجی	غلامحسین رحیمی	۱۳۸۷ (۲)
۶	ترجمه فارسی زیادات جوهری بر مقاله پنجم اصول اقلیدس (E)	گرگ دیونگ	۱۳۸۷ (۲)
۷	رساله میرزا ابوتراب نطنزی در تثلیث زاویه	فاطمه دوستقرین	۱۳۸۸ (۱)
۸	حسام‌الدین سالار و جامع قوانین علم الهيئة او	حسین معصومی همدانی	۱۳۸۹ (۱)
۹	تناهی ابعاد، مسأله‌ای هندسی یا طبیعی؟	سجاد هجری	۱۳۸۹ (۱)
۱۰	آثار گم شده کوهی (E)	جی. ال. برگرن	۱۳۸۹ (۱)
۱۱	تحریر نصیرالدین طوسی از رساله تکسیر دایره ارشمیدس در تحریر متوسطات (E)	اریک فان لیت	۱۳۹۰ (۱)
۱۲	نگاهی به ترجمه فارسی قطب‌الدین شیرازی از اصول اقلیدس	فاطمه دوستقرین	۱۳۹۰ (۲)
۱۳	ضمیمه قطب‌الدین شیرازی به ترجمه فارسی خود از مقاله اول اصول اقلیدس: متن، محتوا، تأثیر (E)	گرگ دیونگ	۱۳۹۰ (۲)
۱۴	مخروطات در متون ریاضی نظام آموزشی معاصر ایران	محمود شهیدی	۱۳۹۱ (۲)
۱۵	متکلم و ریاضی‌دان: فخر رازی و آثار هندسی ابن هیثم	حسین معصومی همدانی	۱۳۹۲ (۱)
۱۶	مقایسه شیوه تحریر طوسی و مغربی از اگر تئودوسیوس	معصومه امیری مقدم	۱۳۹۲ (۱)

۱. پیش‌تر فاطمه مهری، از همکاران مجله تاریخ علم، این زحمت را کشیده بود و چنین فهرستی را تا مقالات شماره ۲۶ (دوره ۱۷، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۸) فراهم آورده بود. فهرست مقالات تا پایان شماره ۳۰ (دوره ۱۹، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۴۰۰) به آن افزوده شده و اینجا آمده است.
 ۲. مقاله‌های انگلیسی با علامت E مشخص شده است.

ردیف	نام مقاله	نام مؤلف	تاریخ
۱۷	تعبیر کروی هندسه مسطحه در بخش هندسی الأشکال الکرية منلائوس	حسن امینی	۱۳۹۲ (۱)
۱۸	افزوده‌های کمال‌الدین فارسی بر مقاله سیزدهم از تحریر اصول طوسی (E)	محمد مهدی عبدالجواد	۱۳۹۲ (۲)
۱۹	قضیه اول مقاله دهم اصول اقلیدس و چالش‌های پیرامون آن در بین دانشمندان اسلامی	زهرا پورنجف	۱۳۹۳ (۱)
۲۰	تعلیق محمد کاظم بن رضا طبری بر شرح محمد باقر یزدی بر مقاله دهم اصول اقلیدس	زهرا پورنجف	۱۳۹۳ (۲)
۲۱	حل چند قضیه از کتاب اصول اوائل هندسه و عملیات آن نوشته نجم الدوله در ترسیم چندضلعی‌های منتظم و کاربرد آنها در کاشی‌کاری و معماری	اکبر زمانی	۱۳۹۶ (۱)
۲۲	معنای تاریخی اهمیت سنت شرح‌نویسی بر اثر تئودوسیوس: الحواشی الباقریة	حسن امینی و زینب سیار	۱۳۹۷ (۲)
۲۳	ماهیت زاویه؛ زمینه تاریخی و تصحیح رساله فی الزاویه اثر شمس‌الدین محمد خفری	سید احسان حسینی	۱۳۹۷ (۲)
۲۴	پنج روایت عربی کتاب فی الكرة المتحرکه او طولوقس (قضیه هفتم) (E)	سجاد نیک‌فهم و اسامه عشره	۱۳۹۷ (۲)
۲۵	استفاده از چوب‌دستی برای برآورد فاصله در یک نسخه خطی قرن ششم هـ	رضا کیانی موحد	۱۳۹۹ (۲)
۲۶	در باره سه رساله هندسی فارسی از مجموعه خطی شماره ۷۷۲ کتابخانه ملی پاریس	نرگس عصارزادگان و حسن امینی	۱۳۹۹ (۲)
ریاضیات / معماری			
۲۷	هندسه مقدس در طبیعت و معماری ایرانی	مهرداد حجازی	۱۳۸۷ (۲)
۲۸	نقش ریاضی‌دانان در معماری به روایت متون دوره اسلامی	جعفر طاهری	۱۳۹۰ (۱)
۲۹	بازخوانی میراث ابوالوفا بوزجانی در صناعات معماری	جعفر طاهری و هادی ندیمی	۱۳۹۱ (۲)
۳۰	نسبت‌های تکرارشونده در هندسه برخالی (فراکتالی) گنبد‌های اُرچین	محمد مشایخی و فرهاد تهرانی	۱۳۹۲ (۲)
۳۱	نقش رساله هندسه عملی بوزجانی در شکل‌گیری تزئینات هندسی آثار دوره سلجوقی	مهدی بهشتی نژاد و صمد سامانیان و امیر مازیار	۱۳۹۶ (۲)
۳۲	سه رون، شش جهت، هفت کشور: پژوهشی در تاریخ مفهوم رون معماری	مجید حیدری دلگرم	۱۳۹۶ (۲)

ردیف	نام مقاله	نام مؤلف	تاریخ
۳۳	علم عقود ابنیه: کلیدی برای فهم نسبت علم و معماری در جهان اسلام	مهرداد قیومی بیدهندی و روح‌الله مجتهدزاده	(۲) ۱۳۹۶
۳۴	مطالعه مقایسه‌ای گره مادر در گستره شیوه‌های ترسیم با ارائه و معرفی شیوه‌ای نامکتوب	نیما ولی بیگ و نوشین نظریه و ساناز رهروی	(۲) ۱۳۹۶
۳۵	خراج، ویرانی، آبادانی در نظام حقوقی و اقتصاد آبادانی در ایران و الزامات فنی و بازتاب فرهنگی آن بر پایه متون کهن پارسی	مهدی گلچین عارفی و یعقوب آزند	(۲) ۱۳۹۹
۳۶	واکاوی نسبت رساله‌های ریاضی و الگوهای هندسی تزئینات معماری سامرا در قرن سوم هجری	مهدی بهشتی‌نژاد و صمد سامانیان و امیر مازیار	(۱) ۱۴۰۰
ریاضیات / حساب			
۳۷	رساله‌ای در استدلال بر روش ضرب و تقسیم شصت‌گانی منسوب به شرف‌الدین طوسی (متوفی ۶۱۰ق)	فاطمه سوادى	(۲) ۱۳۸۳
۳۸	نقدی بر استدلال رزنفلد در باب انتساب یک رساله ریاضی به الغیغ (د ۸۵۳ق)	فاطمه سوادى	(۲) ۱۳۸۴
۳۹	حساب نزد اهل نجوم: رساله‌ای در حساب شصت‌گانی	مریم ربیعی	(۱) ۱۳۹۱
۴۰	نگاهی به محتویات و منابع و مأخذ دست‌نویس ۳۴۴۷ کتابخانه ملی تبریز	یونس کرامتی	(۲) ۱۳۹۲
۴۱	ردپای ترکیبیات در فقه شیعی	محمدجواد محمدحسینی	(۱) ۱۳۹۳
۴۲	علی محمد اصفهانی و لگاریتم اعداد (E)	زینب کریمیان	(۲) ۱۳۹۳
۴۳	نسبت تألیفی: تحقیق و تصحیح رساله تألیفیه اثر ابواسحاق کوبنانی	حسن امینی و ابودر فرض‌پور ماچیانی	(۱) ۱۳۹۴
۴۴	فلک‌علاء تبریزی و سه متن آموزشی کهن دانش استیفا	نقیسه ایرانی	(۱) ۱۳۹۸
۴۵	رساله فی الحساب رساله‌ای در حساب الفرائض از حسن المکی منسوب به علامه حلی	محمدجواد محمدحسینی	(۱) ۱۳۹۹
ریاضیات، معاصر			
۴۶	مقاله تاریخی لبگ در انتگرال	ارسلان شادمان	(۲) ۱۳۸۴
موسیقی			
۴۷	تقسیم وتر و دستان‌بندی ساز از دیدگاه عبدالقادر مراغی (شرح باب دوم کتاب جامع الالحن)	بابک خضرابی	(۲) ۱۳۸۷

ردیف	نام مقاله	نام مؤلف	تاریخ
۴۸	بررسی امکانات ترکیب واحدهای نغمگی و ملایمت آکوستیکی آنها در موسیقی ایران	سعید کرد مافی	۱۳۹۰ (۱)
۴۹	جایگاه ساز عود و انواع مختلف آن در تاریخ موسیقی ایران پس از اسلام	نرگس ذاکر جعفری	۱۳۹۲ (۲)
۵۰	تأملی در پیوند موسیقی و صناعات بصری با تکیه بر مفهوم تناسب تألیفی	احسان رجبی	۱۳۹۶ (۲)
گاهشماری			
۵۱	مدلسازی ریاضی برای استخراج تقویم هجری قمری قراردادی	محمد رضا صیاد	۱۳۸۲ (۲)
۵۲	بחי در باره دوره ۲۸۲۰ سالی در تقویم هجری شمسی	ماشاء الله علی احیایی	۱۳۸۲ (۲)
۵۳	نقدی بر دوره ۲۸۲۰ سالی در گاهشماری هجری شمسی	رضا عبد الهی	۱۳۸۲ (۲)
۵۴	محاسبه رایانه‌ای بهترین کیسه بندی در گاهشماری هجری شمسی	موسی اکرمی	۱۳۸۳ (۲)
۵۵	مقایسه روش‌ها و معادلات مختلف برای اعمال کیسه‌های گاهشماری هجری خورشیدی	فرید قاسملو	۱۳۸۵ (۱)
۵۶	تقویم‌های عربی و ایرانی عرضه شده توسط آنانیا شیراکاتسی (E)	گریگور پروتیان	۱۳۸۸ (۱)
۵۷	تاریخ و منشأ تقویم «چینی» در زیچ ایلخانی (E)	یونییچی ایسایا	۱۳۸۸ (۱)
۵۸	تحول گاهشماری ایرانی: مبانی تاریخی و اخترشناختی	موسی اکرمی	۱۳۹۱ (۱)
۵۹	تقویم زردشتی ایرانی در یک متن عبری (E)	ایلانا وارتنبرگ	۱۳۹۱ (۱)
۶۰	دسته بندی ایزدان و روزهای ماه در گاه‌شماری زرتشتی	علی صفی پور و رضا شعبانی	۱۳۹۸ (۱)
۶۱	روند اصلاح تقویم هجری شمسی در ۱۳۰۴ ش	محمود سادات بیدگلی و مریم مدنی جاوید	۱۳۹۸ (۲)
۶۲	ادله قویه بر عدم جواز کیسه در شریعت زردشتیه	حمیدرضا دالوند	۱۳۹۹ (۱)
نجوم			
۶۳	تکمله‌ای بر پژوهشی در زیچ‌های دوره اسلامی	فرید قاسملو	۱۳۸۲ (۲)
۶۴	زیچ معتبر سنجرى: جایگاه و اهمیت آن در تاریخ نجوم دوره اسلامی	حمیدرضا گیاهی یزدی	۱۳۸۲ (۲)
۶۵	بررسی و تحلیل مقدماتی ترجمه فارسی زیچ شستکه	محمد باقری	۱۳۸۲ (۲)
۶۶	صبح کاذب از چینوت پل تا بامستون	حسین علیزاده غریب	۱۳۸۴ (۱)

ردیف	نام مقاله	نام مؤلف	تاریخ
۶۷	توصیف مقدماتی نظریه‌های صبح کاذب در نجوم دوره اسلامی	حمیدرضا گیاهی یزدی	۱۳۸۵ (۱)
۶۸	تصحیح و شرح باب فی معرفة سمت القبلة لابی ریحان البیرونی (د. ۴۴۰ق)	سیدمحمد مظفری	۱۳۸۵ (۱)
۶۹	شناسایی نسخه‌ای خطی در باره اسطرلاب در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران	سیدمحمد مظفری	۱۳۸۵ (۱)
۷۰	مبحث تقویم در زیج جامع کوشیار گیلانی (براساس ترجمه فارسی کهنی از قرن پنجم)	محمد باقری	۱۳۸۷ (۱)
۷۱	ورود نجوم ایرانی به هند (E)	یوکیو اوهاشی	۱۳۸۷ (۱)
۷۲	مدل سیاره‌ای قطب‌الدین شیرازی در اختیارات مظفری	امیرمحمد گمینی	۱۳۸۸ (۱)
۷۳	رساله فارسی اسطرلاب منسوب به عبدالرحمان صوفی	سجاد نیک‌فهم و پویان شهیدی	۱۳۸۸ (۱)
۷۴	شب‌نما و روزنما، ابزار کمیاب نجومی که دو نمونه از آن باقی مانده است (E)	محمد باقری و س. ر. سارما	۱۳۸۹ (۱)
۷۵	انتقال علم در عهد صفوی رساله‌ای فارسی در تشریح علم هیئت جدید بر اساس نظر تیکو براهه	کامران امیراجمند	۱۳۹۰ (۱)
۷۶	ماهیت فیزیکی افلاک: بررسی مفهوم فلک در آثار هیئت	حنیف قلندری	۱۳۹۰ (۱)
۷۷	بررسی دلایل مرکزیت و سکون زمین در آثار هیئت دوره اسلامی	امیرمحمد گمینی	۱۳۹۰ (۲)
۷۸	مقدمه و مؤخره نهاییه الإدارک شیرازی (E)	جمیل رجب	۱۳۹۰ (۲)
۷۹	گذر زهره و ترتیب سیارات نسبت به زمین در آثار هیئت دوره اسلامی	امیرمحمد گمینی	۱۳۹۱ (۱)
۸۰	ابوسعید سجزی و جامع شاهی	یونس مهدوی	۱۳۹۱ (۱)
۸۱	گستره و تنوع آثار هیئت در تمدن اسلامی	امیرمحمد گمینی	۱۳۹۲ (۲)
۸۲	مقاله سوم از زیج جامع کوشیار و جوامع علم النجوم فرغانی: مقایسه میان دو متن متقدم هیئت و جایگاه آنها در میان رساله‌های هیئت	حنیف قلندری	۱۳۹۳ (۱)
۸۳	جام گیتی‌نما: یک قبله‌نمای متأخر ایرانی (E)	راضیه سادات موسوی	۱۳۹۳ (۱)
۸۴	نجوم جدید پس از دارالفنون	سیدامیرسادات موسوی	۱۳۹۳ (۲)
۸۴	السفیر فی الهیئة غیاث‌الدین منصور دشتکی: خلاصه‌ای از هیئت بظلمیوسی و اشکالات آن در عهد صفوی	امیرمحمد گمینی و فاطمه کیتبادی	۱۳۹۴ (۱)

ردیف	نام مقاله	نام مؤلف	تاریخ
۸۵	مسئله بساطت فلک محدّدالجهات و مناقشه قوشچی در آن با تأکید بر مقصد دوم از فصل دوم شرح تجرید الاعتقاد	ایرج نیک سرشت و صادق شهریار	(۱) ۱۳۹۴
۸۶	جغرافیای ریاضی در نخستین آثار نجومی دوره اسلامی	فرشاد کرم زاده و حنیف قلندری و غلامحسین رحیمی	(۲) ۱۳۹۵
۸۷	تقابل علمای امامیه و شیخیه بر سر تفسیر دینی نجوم جدید: هبه الدین شهرستانی و زین العابدین کرمانی	رضا آقایی و امیر محمد گمینی	(۱) ۱۳۹۷
۸۸	علمای امامیه و نجوم جدید در ایران عصر قاجار	امیر محمد گمینی	(۱) ۱۳۹۷
۸۹	بررسی دلایل حرکت زمین در رساله قانون ناصری از ۹۰ عبدالغفار نجم الدوله	مصطفی یآوری	(۱) ۱۳۹۷
۹۰	معرفی رساله فی الآلات العجیبه اثر عبدالرحمن خازنی	رضا کیانی موحد	(۱) ۱۳۹۸
۹۱	شاخص اسطرلاب خطی شرف الدین طوسی (E)	سجاد نیک فهم	(۲) ۱۳۹۸
۹۲	عوامل رونق و شکوفایی علم مواقیت در عصر بنی نصر در اندلس (۶۳۵-۸۹۷ق)	اعظم نقی پور و محمدعلی چلونگر و مسعود کثیری	(۲) ۱۳۹۸
۹۳	راهکار بطلمیموس برای تبیین حرکات سیارات در عرض و تعبیر فیزیکی آنها	مصطفی یآوری و حنیف قلندری	(۲) ۱۳۹۸
۹۴	رساله فی الهیة نوشته اثیرالدین ابهری: متن و تحقیق	زهرا توکل و امیر محمد گمینی	(۱) ۱۳۹۹
۹۵	حرکت بازگشتی سیارات در گفتاری منسوب به مؤیدالدین العرضی (E)	مریم زمانی	(۲) ۱۳۹۹
۹۶	دو رساله در اسطرلاب از ابوریحان بیرونی	پویان رضوانی	(۲) ۱۳۹۹
۹۷	مطالعات یوکیو اوهاشی در باره نجوم هندی (E)	می چیو یانو	(۲) ۱۳۹۹
۹۸	تعیین خط نصف النهار بر اساس کتاب منتهی الإدراک فی تقاسیم الأفلاک نوشته عبدالجبار خرقی	حنیف قلندری	(۱) ۱۴۰۰
پزشکی			
۹۹	تاریخ شناخت دستگاه گردش خون و بیماری های آن از آغاز تا پایان عصر جالینوس	محمد دانش پژوه	(۲) ۱۳۸۳
۱۰۰	نقدی بر تصحیح کتاب فردوس الحکمه: کهن ترین درسنامه پزشکی	سیدحسین رضوی برقی	(۲) ۱۳۸۳
۱۰۱	مجلس، محلی برای تبادل نظر علمی و سرآغاز تألیف یک رساله از محمد زکریای رازی	مهرداد کاتوزیان صفدی	(۱) ۱۳۸۴
۱۰۲	تاریخ شناخت دستگاه گردش خون و بیماری های آن در دوره اسلامی	محمد دانش پژوه	(۲) ۱۳۸۴

ردیف	نام مقاله	نام مؤلف	تاریخ
۱۰۳	نحوه نگارش تاریخ جراحی جدید در جهان اسلام و عرب (E)	آن ماری مولن	۱۳۸۵ (۱)
۱۰۴	عوامل مؤثر در توجه پزشکان اندلسی به داروشناسی	شهره روغنی	۱۳۸۷ (۲)
۱۰۵	از عطاری‌های سنتی تا داروسازی جدید در ایران	سید محمد حسین منظورالاجداد و مریم ثقفی	۱۳۹۰ (۱)
۱۰۶	بررسی آرای پزشکان تمدن اسلامی در باره ورزش	پروین تقوایی زحمتکش	۱۳۹۱ (۲)
۱۰۷	مواجهه طبابت بومی با بیماری‌های وبا و طاعون در ایران دوره قاجار	مصطفی کریمخان زند	۱۳۹۱ (۲)
۱۰۸	اثر قطب‌الدین شیرازی در پزشکی، التحفة السعدیه (E)	تارو میمورا	۱۳۹۱ (۲)
۱۰۹	جایگاه رساله ابدال الأدویة رازی در سنت داروشناسی و داروسازی دوره اسلامی	یونس کرامتی	۱۳۹۲ (۱)
۱۱۰	تدابیر اقلیمی محیط‌های مسکونی در طب دوره اسلامی	جعفر طاهری	۱۳۹۳ (۱)
۱۱۱	نقش دکتر امیراعلم در پیشرفت بهداشت و آموزش پزشکی نوین در ایران	حسن سالاری	۱۳۹۳ (۱)
۱۱۲	نورالعیون زرین‌دست و منابع آن	یونس کرامتی	۱۳۹۴ (۱)
۱۱۳	درآمدی بر تشکیل داروخانه و داروفروشی در سرزمین‌های اسلامی	سید جمال موسوی و محمد تقوی	۱۳۹۵ (۲)
۱۱۴	بازتاب گفتمان پزشکی در مطبوعات دوره مشروطه و پهلوی اول	فوزیه جوانمردی و حسین آبادیان و حجت فلاح توتکار و عبدالرفیع رحیمی	۱۳۹۸ (۱)
۱۱۵	رویکرد پیشگیرانه و درمانی حمام در طب ایرانی	زهرا حسین هاشمی و مسعود کثیری و اصغر منتظرالقائم و آرمان زرگران	۱۳۹۸ (۱)
۱۱۶	مفتاح الخزائن حاجی زین العطار شیرازی: شناسایی منابع، تبارشناسی دست‌نویس‌ها و ارتباط آن با اختیارات بدیعی	یونس کرامتی	۱۳۹۹ (۲)
۱۱۷	نسبت احکام نجوم با طب جالینوسی در تاریخ میانه ایران	فاطمه زرگری	۱۴۰۰ (۱)
۱۱۸	بازتاب وضعیت بهداشت و پزشکی ایران در اسناد آرشیوی (۱۲۸۵-۱۳۲۰ش)	فوزیه جوانمردی	۱۴۰۰ (۱)
۱۱۹	بررسی مقومات نظریه پزشکی بقراط: سلامتی، بیماری و درمان	فرزانه عامری و غلامحسین مقدم حیدری و علیرضا منجمی	۱۴۰۰ (۱)

ردیف	نام مقاله	نام مؤلف	تاریخ
دامپزشکی			
۱۲۰	دانسته‌های دانشمندان مسلمان در باره بیماری قیصر در حیوانات	جلال شایق و پیمان میکائیلی و علی محمد عینی	(۱) ۱۳۸۸
۱۲۱	شکارنامه ملکشاهی و اهمیت آن در تدوین تاریخ علم	امین مجلی‌زاده و مهدی نوریان و جمشید مظاهری	(۱) ۱۳۹۲
اندیشه			
۱۲۲	تکوین و تطور شیوه‌های تفکر در نخستین سده‌های اسلامی	سید احمد هاشمی	(۲) ۱۳۸۳
۱۲۳	مدرسه ترجمه حنین بن اسحاق	سید احمد هاشمی	(۲) ۱۳۸۴
۱۲۴	دستاورد‌های ابن سینا در حوزه علم و خدمات او به فلسفه آن	سید حسین نصر	(۱) ۱۳۸۵
۱۲۵	آرا و آثار حنین بن اسحاق	سید احمد هاشمی	(۱) ۱۳۸۵
۱۲۶	کتابخانه دارالعلم شاپور در بغداد و تأثیر آن بر ارتقای سطح علوم در قرون چهار و پنج هجری (با تأکید بر دانش طب)	امیرحسین دائمی و حسین نامدار و مجید خلیلی	(۲) ۱۳۹۹
۱۲۷	تکنولوژی‌های جدید و دگرگونی معنایی «علم» و «صنعت» در دوره قاجار	رحیم یوسفی اقدم و مقصود فراستخواه	(۱) ۱۴۰۰
فیزیک			
۱۲۸	کمال‌الدین فارسی، فیزیک‌دان و ریاضی‌دان نوآور (E)	احمد جبار	(۱) ۱۳۸۴
۱۲۹	رنگین کمان آسمان: کمال‌الدین فارسی و دیتیش دو فرایبرگ (E)	پرنارد مت	(۲) ۱۳۸۴
۱۳۰	بررسی یک ساعت خورشیدی استوانه‌ای عربی اسلامی (E)	دنی ساووا	(۲) ۱۳۸۴
۱۳۱	جایگاه ابو حاتم آسفزاری و ابن ختمار در سنت آثار علوی دوره اسلامی	یونس کرامتی	(۱) ۱۳۸۷
۱۳۲	تداوم سنت نگارش آثار نورشناسی در رساله مناظر و مرایای قاسم‌علی قاینی	مرجان اکبری	(۲) ۱۳۸۷
۱۳۳	سرآغاز دانش رنگ‌شناسی در تمدن اسلامی تا پایان سده ششم هجری	محسن مراثی	(۱) ۱۳۸۹
۱۳۴	حرکت از نگاه ابن سینا و ابوالبرکات بغدادی	عبدالرسول عمادی و غلامحسین رحیمی	(۲) ۱۳۹۰
۱۳۵	ابن هیثم، کمال‌الدین فارسی و مسئله حرکت موجی نور	سهیلا پازری	(۲) ۱۳۹۲

ردیف	نام مقاله	نام مؤلف	تاریخ
۱۳۶	بررسی اصالت نسخه‌های فارسی جرثقیل	محمدجواد ناطق و مصطفی کریمی	۱۳۹۳ (۱)
۱۳۷	نخستین آثار نگاشته شده در فیزیک جدید در دوران قاجار تا سال ۱۳۰۰ ق	محمد سلیمانی تبار	۱۳۹۳ (۲)
۱۳۸	تأثیر روش احمد بن فضل بخاری برای ساخت اجسام هم حجم در کانی‌شناسی بیرونی	ابوذر فرض پور ماچیان	۱۳۹۴ (۲)
۱۳۹	در باب انتساب و عنوان رساله‌ای عربی در باره عطرها از سده چهارم هجری	یونس کرامتی و محسن قوسی	۱۳۹۴ (۲)
۱۴۰	آموزش فیزیک در نخستین کتاب‌های درسی فیزیک در ایران: اصول علم فیزیک ناظم العلوم و جرثقیل کریشیش	فاطمه اربابی فر	۱۳۹۶ (۱)
۱۴۱	آیا «یک ثانیه بر ثانیه» پاسخ مناسبی به پرسش از آهنگ گذر زمان است؟ پاسخی به برادفورد اسکو	محمد ابراهیم مقصودی	۱۳۹۷ (۲)
۱۴۲	نجم الدوله و فیزیک	ایرج نیک سرشت و محمد سلیمانی تبار	۱۳۹۹ (۱)
۱۴۳	بررسی نسخه‌های خطی کتاب الطیب نوشته محمد بن حسن بن ابراهیم الخازن	محسن قوسی و یونس کرامتی	۱۳۹۹ (۲)
۱۴۴	کتاب الطیب نوشته خازن: تصحیح متن و نکاتی در باره متن	محسن قوسی و یونس کرامتی	۱۴۰۰ (۱)
کیمیا			
۱۴۵	کیمیا از نظر ابو نصر فارابی	جعفر آقایی چاوشی	۱۳۸۴ (۱)
۱۴۶	کیمیا در آثار جابر بن حیان (E)	پی‌یر لری	۱۳۸۴ (۱)
۱۴۷	بررسی محلول‌ها در الرياض الکبیر منسوب به جابر بن حیان	سعید اکبری شاد	۱۳۸۷ (۱)
۱۴۸	مروری بر کیمیای جابری، تولید آهن و فولاد در کتاب البرهان فی أسرار علم المیزان	عماد شریف	۱۳۹۴ (۲)
۱۴۹	مورخ یا کیمیاگر به مثابه ریشه‌شناس: مطالعه موردی عنوان «ال-کیمیا»	رضا کوهکن	۱۳۹۵ (۱)
۱۵۰	جایگاه تجربه و آزمون در منظومه کیمیایی حسن بن زاهد کرمانی	غلامحسین مقدم حیدری و علی کاوسی رحیم	۱۳۹۵ (۲)
۱۵۱	شرحی بر دو مفهوم «حل و عقد» در رساله مفاتیح الرحمة و میزان الحکمة مؤیدالدین طغرابی	امین متولیان	۱۳۹۵ (۲)

ردیف	نام مقاله	نام مؤلف	تاریخ
۱۵۲	سرّ اسرار کیمیای رازی: تأملی بر دو مفهوم بنیادین صیغ و اکسیر در سنت صناعت	رضا کوهکن و محمد جوهرچی	۱۳۹۸ (۲)
۱۵۳	کروتاکسیس زوسیموس و میکسیس ارسطویی؛ مفاهیمی برای فهم امکان تبدیل فلزات به یکدیگر در سنت‌های کیمیایگری	امین متولیان	۱۳۹۹ (۱)
علوم غریبه			
۱۵۴	تصحیح یک طلسم در فردوس الحکمه	مصطفی ذاکری	۱۳۸۴ (۱)
۱۵۵	علم فراست در منابع اسلامی	هادی عالم‌زاده و مریم معینی‌نیا	۱۳۸۴ (۲)
۱۵۶	ترجمه‌ای کهن از رساله فراست فخر رازی (اثر لطف‌الله عزیز الهروی)	سیدحسین رضوی برقعی و هادی عالم‌زاده	۱۳۸۴ (۲)
۱۵۷	روش‌های تمثیلی و اندیشه‌های کهنانت در فردوس الحکمه ابن ربن طبری	محبوبه فرخنده‌زاده	۱۳۹۴ (۱)
۱۵۸	بررسی سند پیشگویی تاریخ پایان جنگ جهانی اول نوشته عبدالعلی نجم‌الدوله تبریزی و معرفی او	مهرداد فردیار	۱۳۹۶ (۱)
تاریخ / فلسفه علم			
۱۵۹	نگاهی به کتاب التعریف بطبقات الامم، از قاضی صاعد اندلسی (۴۲۰-۴۶۲ق)	بنفشه افتخاری	۱۳۸۵ (۱)
۱۶۰	توصیف قطب‌الدین شیرازی در منابع تاریخی متقدم	کاوه نیازی	۱۳۹۰ (۲)
۱۶۱	در باره دو رویکرد اساسی در تاریخ‌نگاری ریاضیات	حسن امینی	۱۳۹۵ (۱)
۱۶۲	نکاتی در باره تاریخ‌نگاری انتقال علوم جدید: پیشینه و روش	کامران امیرارجمند	۱۳۹۵ (۱)
۱۶۳	رویکردهای «عقلانی» و «اجتماعی» به تاریخ‌نگاری علم و معضل «غیرتاریخی» بودن	حسین شیخ‌رضایی	۱۳۹۵ (۱)
۱۶۴	کوهن، تاریخ‌نگاری و انقلاب علمی	امیراحسان کرباسی‌زاده	۱۳۹۵ (۱)
۱۶۵	تحولات در تاریخ‌نگاری علم و توجه به مسئله «علم و ارزش»	میثم محمدامینی	۱۳۹۵ (۱)
۱۶۶	چرا دوگانگی میان برون‌گرایی و درون‌گرایی نباید منحل شود؟ تحلیلی از تاریخ تمایز علم محض / علم کاربردی	ابوتراب یغمایی	۱۳۹۵ (۱)
۱۶۷	تأملی در باب ورود فلسفه غرب به ایران دوره قاجار	امین شاه‌وردی	۱۳۹۶ (۱)
۱۶۸	روش‌شناسی بومی و علوم جدید	کامران امیرارجمند	۱۳۹۷ (۱)
۱۶۹	اقدامات سیاسی و فرهنگی علیقلی خان مخبرالدوله و تأثیر آن در روند نوگرایی دوره قاجار	محمد کشاورز بیضایی	۱۳۹۷ (۱)

ردیف	نام مقاله	نام مؤلف	تاریخ
۱۷۰	اقتدار علم، مسئولیت دانشمند	میثم محمدامینی	۱۳۹۹ (۱)
۱۷۱	بحثی تاریخ‌نگارانه در بارهٔ موانع یا عوامل ایجاد انقلاب علمی در تمدن اسلامی و غرب	امیرمحمد گمینی	۱۳۹۹ (۱)
۱۷۲	تأملی در واژه‌سازی علمی: مطالعهٔ موردی «اوولوشن»	هادی صمدی و محمد معصومی	۱۴۰۰ (۱)
۱۷۳	وقتی از علم پیشامدرن حرف می‌زنیم از چه حرف می‌زنیم	امیرمحمد گمینی	۱۴۰۰ (۱)
فلسفه و طبقه‌بندی علوم			
۱۷۴	جوامع‌العلوم اثر ابن فریغون	هوشنگ اعلم	۱۳۸۸ (۱)
۱۷۵	طبایع چهارگانه و تأثیرشان در رؤیا از نگاه متکلمان	فاطمه مینایی	۱۳۹۵ (۲)
۱۷۶	مسئلهٔ کیفیات ثانویه در فلسفهٔ ابن سینا	امیر مازیار	۱۳۹۷ (۲)
۱۷۷	هستی‌شناسی نظریهٔ تکامل: رویکردی تحلیلی-تاریخی به مدل‌های انتزاعی تکامل؛ موردکاوی تکامل فرهنگی	حامد بیکران بهشت	۱۳۹۷ (۲)
۱۷۸	تأملی بر اصل اینهمانی تمایزناپذیرها بر اساس دفاع مولر	وحیده صادقی خرم‌دشتی	۱۳۹۷ (۲)
۱۷۹	علل اربعه از دیدگاه ابن باجه: رفع دوگانگی موجود در تمایز ماده و صورت ارسطویی	سید محمود یوسف ثانی و غلامحسین مقدم حیدری و فائزه اسکندری	۱۳۹۸ (۲)
۱۸۰	مدل‌های داستانی و مدل‌های استعاره‌ای: نگاهی انتقادی به داستان‌نگاری مدل‌های علمی	حسین شیخ رضایی	۱۳۹۹ (۱)
۱۸۱	تاریخ قاعدهٔ عکس در منطق دورهٔ اسلامی	مهدی عظیمی	۱۳۹۹ (۱)
۱۸۲	جایگاه و تقسیمات علوم طبیعی در منابع طبقه‌بندی علوم دورهٔ اسلامی و عوامل مؤثر بر آن	شمامه محمدی‌فر	۱۳۹۹ (۲)
آموزش			
۱۸۳	شیوهٔ نوین آموزش ابتدایی در دورهٔ قاجار	مسعود تاره	۱۳۹۳ (۲)
۱۸۴	وضعیت مدارس نوین در کردستان ایران در سال‌های ۱۲۹۹ تا ۱۳۲۰ ش	محسن بهشتی سرشت و فوزیه جوانمردی	۱۳۹۴ (۱)
۱۸۵	نجم‌الدوله و اولین کتاب درسی فلسفهٔ جدید در ایران	رضا رنجبر	۱۳۹۶ (۱)
۱۸۶	دارالفنون و علم نقاشی در گذار از نگاه سنتی به پرسپکتیو	مریم کشمیری	۱۳۹۹ (۲)
۱۸۷	بررسی ساختار آموزش و پرورش کرمان در دورهٔ پهلوی اول (عوامل رشد و موانع توسعه)	جمشید روستا و مهدی اسدی و محمدصادق صابرمنش	۱۴۰۰ (۱)
عجایب‌نگاری			
۱۸۸	جهان‌شناسی در عجایب‌نگاری‌ها	محمدجعفر اشکواری و سید جمال موسوی و مسعود صادقی	۱۳۹۸ (۱)

ردیف	نام مقاله	نام مؤلف	تاریخ
۱۸۹	حفاظت تفویضی از شهرهای اسلامی در عجایب‌نگاری‌های مسلمانان در سده‌های میانه: کارکرد و صورت طلسم‌های شهری	محمد مهدی طاهری و دنیا معصومی	(۲) ۱۳۹۸
گیاه‌شناسی			
۱۹۰	دو رساله نویافته از ابوحاتم اسفزاری در حساب و گیاه‌شناسی	محمد رضا عرشی	(۱) ۱۳۸۹
۱۹۱	خاستگاه، تاریخچه و مسیر تجارت دارچین	شمامه محمدی‌فر	(۱) ۱۳۸۹
۱۹۲	جامع غافقی و دانش گیاه‌شناسی	سید ماهیار شریعت‌پناهی	(۲) ۱۳۹۱
۱۹۳	دانش رده‌بندی گیاهان در کتاب الحشائش دیوسکوریدس	شمامه محمدی‌فر	(۲) ۱۳۹۴
۱۹۴	طبقه‌بندی گیاهان در تمدن اسلامی: ملاحظاتی در باب برخی مفاهیم	فاطمه مهری	(۲) ۱۳۹۴
۱۹۵	خاک و بارورسازی آن در فلاحت دوره اسلامی	صادق حاجتی	(۲) ۱۳۹۹
۱۹۶	نیه: نظام‌های زراعی سنتی در ایران	فاطمه مهری	(۲) ۱۳۹۹
زیست‌شناسی			
۱۹۷	جانورنامه و رفع یک سوءتفاهم تاریخی	عرفان خسروی	(۲) ۱۳۹۳
۱۹۸	رویاریبی با نظریه تکامل داروین در عصر قاجار: شیخ محمد رضا اصفهانی و تکامل انسان	امیر محمد گمینی	(۲) ۱۳۹۳
۱۹۹	داروین «ما» و داروین «آنها» گزارشی از ترجمه‌های فارسی کتاب پیدایش گونه‌ها اثر چارلز داروین	محمد معصومی	(۲) ۱۳۹۴
۲۰۰	رویکردی طبیعت‌گرایانه به تاریخ‌نگاری علم: مطالعه موردی داروین	هادی صمدی	(۱) ۱۳۹۵
۲۰۱	گزارشی از نسخه‌ای در رد نظریات مادی‌گرایانه داروین متعلق به دوره قاجاریه (۱۳۳۰ق)	محمد معصومی	(۱) ۱۳۹۷
۲۰۲	باز هم جانورنامه	کامران امیرارجمند	(۱) ۱۳۹۸
۲۰۳	معرفی و گزارشی از چند سند در باره درخواست ممنوعیت تدریس نظریه داروین در دبیرستان‌های دوره پهلوی دوم (۱۳۳۲ش) با نگاهی به کتاب‌های درسی با موضوع تکامل جانداران	محمد معصومی	(۲) ۱۳۹۸
۲۰۴	یوزپلنگ هشت‌پا، مروری بر شرح عنکبوت‌های جهنده در کتاب الحیوان جاحظ	مرضیه کاظمی	(۱) ۱۴۰۰
جغرافی			
۲۰۵	پایان سنت حدنامه‌نویسی توصیفی و سهم مهندس بُغایری در نقشه‌برداری مدرن ایران	امید رضایی	(۱) ۱۳۹۶

ردیف	نام مقاله	نام مؤلف	تاریخ
۲۰۶	عبدالغفار نجم الدوله؛ گذر از جغرافیای سنتی به نوین در دوره قاجاریه	فرشاد کرمزاده	(۱) ۱۳۹۶
۲۰۷	طبیعی‌دان‌های اروپایی و شبکه تجارت منابع گیاهی شرق مدیترانه و اقیانوس هند در قرن ۱۶م/۱۰هـ	اشکان اولی‌پوریان	(۱) ۱۳۹۹
فناوری			
۲۰۸	پیشرفت فناوری شیمیایی در اروپا و آمریکا طی سده بیستم میلادی (E)	ایوانا لورنکوا	(۲) ۱۳۸۷
۲۰۹	قفل‌های فولادی با مکانیزم ترکیبی در قفل‌سازی سنتی ایران	سمیه اربابی و مهدی محمدزاده	(۱) ۱۳۹۱
۲۱۰	دارالفنون و نقش و جایگاهش در آموزش علوم و فنون نوین نظامی در عصر ناصری	اکبر فلاحی و غلامحسین رحیمی	(۱) ۱۳۹۲
۲۱۱	فناوری تصفیه آب در تاریخ علوم عربی/اسلامی (E)	مها شعار	(۱) ۱۳۹۳
۲۱۲	ارزیابی ساخت و کاربرد سلاح آتشین در عصر صفوی	اکبر فلاحی و غلامحسین رحیمی	(۱) ۱۳۹۴
۲۱۳	مدیریت تقسیم آب در ایران قدیم با تکیه بر ابزار پنگان	ایرج سعادت‌مند و غلامحسین رحیمی	(۲) ۱۳۹۵
۲۱۴	کوشش برای ترسیم سیر تحول ساخت رنگدانه‌های نقاشی در ایران و تاریخچه مطالعات این عرصه	امیر حسین کریمی	(۲) ۱۳۹۶
۲۱۵	بررسی عملکرد و نقش مستشاران اتریشی در آموزش قشون و انتقال دانش و فناوری نظامی به ایران در عصر ناصری	اکبر فلاحی	(۱) ۱۳۹۷
۲۱۶	بررسی عملکرد و نقش مستشاران فرانسوی در آموزش قشون و انتقال دانش و فناوری نظامی در عصر ناصری	اکبر فلاحی	(۲) ۱۳۹۸
۲۱۷	مطالعه تحلیلی هند سیاه‌قلم در فلزکاری دوره سلجوقی و کاربرد آن در گسترش هنر دوره معاصر	سحر ذکاوت و خشایار قاضی‌زاده	(۱) ۱۳۹۹
۲۱۸	تاریخچه سنگ لاجورد و نقش علم شیمی در کشف حقایق آن	آندیا نعمتی	(۱) ۱۳۹۹
۲۱۹	واکاوی تاریخ ساخت لعاب قلبایی در متون دوره اسلامی	علی اعراب و بهمن فیروزمندی شیره‌جین و پرستو مسجدی خاک و آرمان شیشه‌گر و علی محمد هادیان	(۱) ۱۴۰۰